

VERSLAG ZOMEREXCURSIE 2019

Locatie: Apeldoorn

Thema: Bomen en biodiversiteit

Datum: 13 juni 2019

Deelnemers

Carine de Rouw (Den Bosch), Karen Jansen (Leiden), Esther Vogelaar, Jan Metelaar (Den Haag), Rinus hofs, Walter Busse (Amstelveen), Ger Stam (Vlaardingen), Stan v.d. Laan, Henk Nijenhuis (Haarlemmermeer), Petra Bennink, Ernst Jan Mulderij (Apeldoorn). Oud leden: Hein Koningen, Fer van Strijen, Eric Rood.

Rondleiding in paleistuin Het Loo

We starten de dag met een rondleiding door paleispark het Loo door Peter Veenhuizen. Zijn familie heeft al een lange geschiedenis op dit terrein. De kennis over dit gebied zit hem als het ware in de genen.

Een stukje historie

Kroondomein het Loo omvat een gebied van 11.000 ha. Het is begonnen met Stadhouder Willem III. Hij was in de 17e eeuw op zoek naar een jachtslot. Hij viel op dit gebied door de aanwezigheid van water en kocht het middeleeuwse slot het Oude Loo met 200 hectare land. Nadat hij koning van Engeland was geworden, liet hij het slot uitbreiden. Hij liet bij het slot een Franse tuin aanleggen. Hij had daarbij de tuinen van Versailles in gedachten. Het gebied was geaccidenteerd (Klein Zwitserland). De grond in het park is droog. Dit komt onder andere door kleischollen, die verticale storende lagen vormen. Die schollen zijn ontstaan door opstuwings door rivieren. Door het graven van sprengen en beken werd water naar de tuinen gevoerd. Vanuit een hooggelegen bron bij Hoog Soeren werd een 13 km lange leiding aangelegd, waardoor de zogenaamde Koningsfontein veertien meter hoog kon spuiten.

Sprengen.

Na het overlijden van Willem III werd Het Loo na dertig jaar strijd toegewezen aan Prins Willem IV. Het paleis en de tuinen raakten in verval. Lodewijk Napoleon liet de tuinen herinrichten de Engelse Landschapsstijl. Ook tuinen zijn onderhevig aan mode. Na de Franse bezetting ging het gebied naar Willem I. In de loop van de tijd breidde het gebied zich steeds verder uit. Ook onder koninging Wilhelmina werden nog forse aankopen gedaan. De huidige kroondomeinen bestaan uit boswachterij Hoog Soeren en het Paleispark en si 11.000 ha groot. Het Paleispark is 650 ha. groot.

In 1959 schonk Wilhelmina het aan de staat met behoud van gebruiksrecht voor de drager van de kroon. De echtgenoot van Koningin Wilhelmina, Prins Hendrik, liet een groot gedeelte van het gebied bebossen. Het werd onderhouden met het zogenaamde Duitse bosbouwmodel. Inmiddels is dit veranderd in het zogenaamde natuurvolgend bosbeheer.

Natuurvolgend beheer

Bij natuurvolgend beheer ontstaat een evenwicht tussen natuur, houtproductie en landschapsschoon. Kroondomein Het Loo beschikt over een certificaat duurzaam bosbeheer volgens de FSC. Het bos heeft de volgende vier functies: natuurfunctie, klimaatfunctie, belevingsfunctie en productiefunctie.

Het bos is nu een waardevol gebied met bomen van wel zo'n 300 jaar oud. Via lanen (o.a. de Koningslaan, de verbinding naar Amersfoort) met een enkele of dubbele rij reisde men van het ene jacht naar het andere. Er is voor deze bomen geen eenduidig vervangingsbeleid. Op gedeeltes met open grasland staan prachtig uitgroeide solitaire bomen.

Koningslaan.

Solitaire boom.

Bezienwaardigheden

Tijdens onze wandeling komen we naast de bomen ook langs andere bezienswaardigheden:

- Ijskelder: hier werd in de winter ijs in opgeborgen om het in de zomer te kunnen gebruiken voor koeling. Nu wonen er vleermuizen.
- Follies: bijvoorbeeld de Willemstempel. Hier verbleef koningin Wilhelmina graag.
- Paardenkerkhof: hier liggen naast andere huisdieren van de Oranje's de paarden begraven, die om te voorkomen dat ze in handen van de vijand zouden vallen werden gedood.
- Schietbaan: de schietbaan was een oefenbaan. Koningen werden uitgenodigd om zich te bewamen in het schieten met een geweer.
- Mecklenburgse stijl: diverse huizen, zoals de Jagershof, zijn gebouwd in de Mecklenburgse stijl (vakwerkhuisen, de stijl van de geboorteplaats van Prins Hendrik) Dit waren vaak dienstwoningen voor boswachters en jachtopzichters.
- De hoogste boom van Nederland: een douglasspar van 52 meter, geplant in 1870.

Willemstempel.

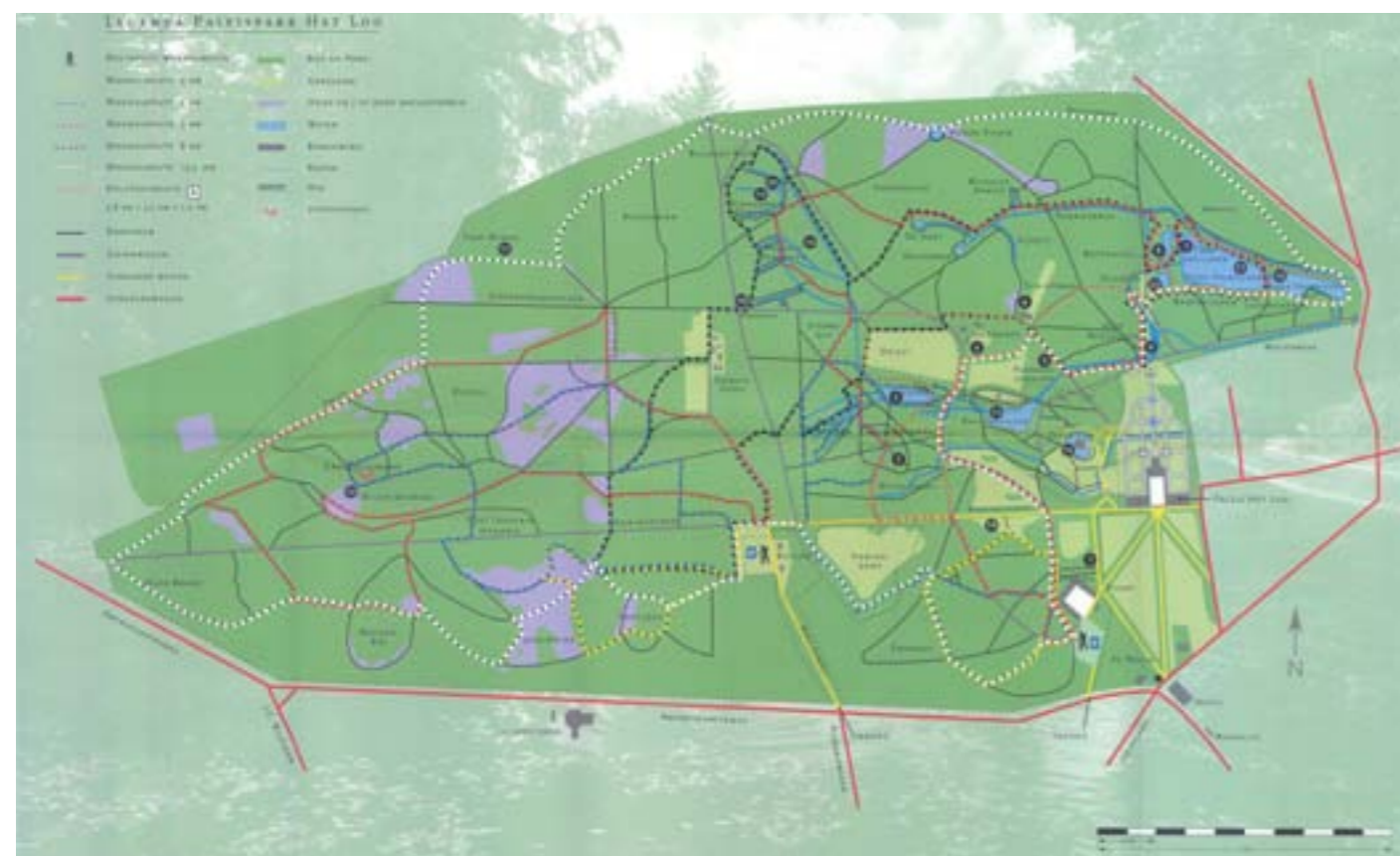
Oude boom.

Nieuw voor oud.

De hoogste boom.

Presentatie 'Bomen en biodiversiteit in Apeldoorn'

Apeldoorn ligt op de Veluwe in het overgangsgebied naar de IJsselvlakte. Het kent verschillende landschapstypen, van open land tot bos. Het Programma Klimaat en Natuur is een tweejarig project met diverse onderdelen; bodem, groen- en oppervlaktewater, klimaatadaptatie, beekherstel, groenbeleid en landschap. Oftewel; ecologie. Voorbeeld van een klimaatadaptief plan is het plan Marktstraat - Klimaatstraat. Het naar boven halen van de beek en het toevoegen van verticaal groen geeft verkoeling op deze hete, totaal versteende plek.

Ecogids

De ecogids is ontstaan uit een behoefte aan overzicht en zorg om biodiversiteit. Het geeft een invulling aan bescherming en speelt in op de omgevingswet. In de uitvoeringsagenda staan plannen voor o.a. duurzaam beheerde bossen. natuur beschermen op landschapsniveau, herstellen van ecosystemen, een digitale atlas en natuurlijk kapitaal op waarde schatten.

De ecogids werkt van grof naar fijn. Apeldoorn heeft veel groen. Veel daarvan maakt deel uit van Natura 2000 gebied. Toch is er nog veel te verbeteren. De problemen zijn:

- Een haperend ecosysteem door intensieve landbouw.
- Een deken van stikstof over het gebied door verkeer.
- Versnippering van leefgebieden.
- Vervlakking van het buitengebied.
- Sterieler worden van bebouwing.
- Klimaatverandering.

De visie van Apeldoorn is: Het goed laten functioneren van de structuren en de samenhang van het ecologisch systeem & Het waarborgen van een gebiedseigen en levendige biodiversiteit ofwel soortenrijkdom. Dit krijgt vorm door de volgende vier puzzelstukken: beschermen, bouwen, beheren en beleven.

Beschermen

Beschermen van natuur gebeurt actief via toetsing en handhaving van de wet en via soortmanagementsplannen. Voorbeelden van soorten met een soortmanagementsplan zijn de beekprik en bebouwbewonende soorten zoals huismussen. Ook worden beschermde soorten in kaart gebracht.

Bomenplan

Ook voor de 85.000 bomen is een visie en plan opgesteld. Vervang van bomen gebeurt vaak in pieken, omdat aanplant gebeurt per nieuwbouwproject/wijk. Waardevolle bomen werden al beschermd in het bestemmingsplan. Voor de andere bomen gelden vijf principes:

- Streven naar maximale kwaliteit.
- Bedekkingsgraad gaat voor aantallen.
- Diversiteit in sortiment en leeftijd
- Gefaseerd vervangen.
- Onderscheid in hoofd- en secundaire structuur (frame en franje) Het frame krijgt voorrang.

Het maximaliseren van de kwaliteit en omlooptijd van bomen is een belangrijke randvoorwaarden. Het creëren van een optimale groeiplaats, op welke manier dan ook, is daarbij essentieel.

Uitgangspunten bij boombeheer:

- Vervanging bij 70% uitval (integrale aanpak)
- De stadsring is een parkzone met groepen bomen in een ecologische berm (verschalingsbeheer).
- De radialen prioriteit voor boomstructuren (geen verschalingsbeheer).

Bomen in de stad kennen veel bedreigingen. Denk aan bouw- en graafwerkzaamheden, schadelijke natuurverschijnselen (ziektes en plagen) en gebrek aan groeiruimte. De maatschappij is in de loop van de tijd behoorlijk veranderd. Waar vroeger nog ruimte was op straat voor bomen, wordt de ruimte nu bijna volledig ingenomen door verkeersoplossingen en ondergronds ligt een woud aan kabels en leidingen. Dat kan leiden tot grote groeiverschillen in dezelfde straat. Een oplossing voor het toevoegen van bomen in zo'n problematische omgeving is het gebruik van bunkers en kratten. Apeldoorn was voorloper met dit systeem. De eerste proef was in 1997 met het project Egelantier. Een goed voorbeeld is ook de Stationsstraat. Eind 19e eeuw stond in deze straat aan weerszijden een rij bomen. Eind 20e eeuw was de ruimte volledig opgesoupeerd aan verkeersruimte. In 2003 werden hier kratten aangelegd. Deels door herprofilering en deels door de kratten groeit hier weer een rij bomen, wat het klimaat en het beeld aanzienlijk verbetert.

Apeldoorn is dit jaar European City of the Trees. Dit uit zich in tal van activiteiten, zoals een bomenparade in de hoofdstraat, Nationale bomendaten en NL klimkampioenschappen.

Bosplantsoen

De oppervlakte bosplantsoen is aanzienlijk. Er zijn vier verschijningsvormen: struweel, bosplantsoen in cultuurland zone, in natuurlijke zone en stadsbos. Het ecologisch groen bevindt zich in de radialen en grote groengebieden (parken), de cultuur-

lijke meer op wijkniveau. Een optimaal ecologisch beheerd bosplantsoen bestaat uit een boomlaag, struiklaag (inclusief dood hout) en een kruidlaag. Tegenwoordig worden vakken bosplantsoen niet meer kaalgemaaid.

Bermen

Apeldoorn heeft veel bloemrijke berm. Zaad uit die vegetaties wordt verzameld, gedroogd, gedorst en gezeefd. Het wordt bewaard in een droogkast in katoenen zakken. Uiteindelijk wordt het weer uitgezaaid in de stad. Bij het maken van mengsels wordt rekening gehouden met vocht, voedselrijkdom, hoogte en een seizoensbreed kleureffect. De berm worden gemonitord.

Naar buiten!

Na de presentatie maken we een fietstocht langs diverse projecten in de stad.

Bunkers en bomen

Afhankelijk van de situatie kiest men de oplossing. Op plekken met weinig verkeer is dat een andere dan op plekken met veel verkeer. In totaal zijn er zeven varianten mogelijk. In de situatie hiernaast staan bomen in een verdiepte boomspiegel (ca. 0,7 m) met daarop een rooster. Voor het maken van dit soort constructies is een speciaal bomenbudget van 9,5 ton.

Valentijnslinde aan de Roggestraat

Deze linde is met een flinke kluit verschoven naar deze plek in de Roggestraat. Nadat bleek dat de conditie behoorlijk terugliep is een plan gemaakt om de groeiplaats te verbeteren. Het ging hierbij vooral om water. De boom ligt nu als het ware levenslang 'aan het water'. Via een bewateringssysteem krijgt de boom dagelijks water.

Beken en sprengen

Afgelopen jaren is hard gewerkt aan het herstellen en verbeteren van de kwaliteit van de vele sprengen in het gebied. Waterlopen werden weer zichtbaar gemaakt en opgeknapt. Wij volgen de Grift. Hoe meer naar het buitengebied toe, hoe natuurlijker het uiterlijk.

Spreng tussen het stedelijk en landschappelijk gebied.

Bedoeld als waterkerend element, maar vooral ook gebruikt als speelplek

Aanzet voor uitbreiding van het water in de toekomst.

Brinkpark

Voorheen een bovengrondse parkeerplaats die is omgetoverd tot groene plek op een parkeergarage. De Grift verandert hier even in een mooie stedelijke vijver. Het groen erom heen is aangeplant volgens de Prairie Garden methode. Deze methode, geeft een natuurlijk beeld, omdat de vaste planten niet in grote groepen per soort bijeen staan, maar meer door elkaar. De bodem bestaat uit een toplaag van lavakorrels, wat een rol speelt bij de waterhuishouding.

Op de garage.

Vervolg, zachteoever naast harde kant.

Vergroenen

Straten met weinig groen kunnen bij warm weer veel hittestress opleveren. Aanplanten van meer groen en met name bomen kan helpen bij verlagen van de temperaturen op straat. De Laan van Orden op de foto hiernaast wordt op die manier aangepakt. Naast een positief effect op de temperatuur ook voor het beeld geen overbodige luxe.

Waterbronpark

De gemeente Apeldoorn heeft het herstel van sprengen grootschalig aangepakt. Veel sprengen komen uit in de Grift. Uiteindelijk komt alle water via het Apeldoorns Kanaal uit in de IJssel. In de wijk van Orden bevindt zich een grotendeels hersteld bekensysteem. (Order beek en Rode beek). De Rode beek ontspringt uit een aantal sprengkoppen in het Waterbronpark. In dit gebied zijn twee verschillende grondwater-

spiegels. Dit komt door een storende kleilaag. Naast de al bestaande sprengkop is er nog een nieuwe gegraven met daartussen een grote pool om voor water te zorgen in droge tijden. Particulieren hebben meegewerkt in dit project.

Prinsenpark

Villawijk de Parken werd gebouwd op het voormalig landgoed de Pasch. Een gedeelte werd ingericht als wandelpark, het Oranjepark. Na uitbreiding van de wijk werd in 1909 het Prinsenpark aangelegd. Het is uiteindelijk aan de gemeente geschonken. Van oorsprong was hier een drinkplaats waar water bleef staan door een leemlaag in de bodem. Het werd aangelegd in de Engelse landschapstijl met een langgerekte vijver. In het park staan veel oude bomen.

Oude boom.

De inrichting is niet heel natuurlijk (behalve dan de glooiende lijnen van de Engels landschapstijl). Cultuurhistorie speelt een grote rol op deze plek. Extra biodiversiteit is toegevoegd door de aanleg van vaste planten perken.